

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
СОВЕТ ЗА БОРБА ПРОТИВ ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ
УПРАВА ЗА ФИНАНСИСКО РАЗУЗНАВАЊЕ

ИЗВЕШТАЈ ЗА НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНКА НА РИЗИЦИТЕ ОД
ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

септември, 2025 година

КРАТЕНКИ

НРА- Национална проценка на ризикот од перење пари, финансирање на тероризам, финансирање на оружје за масовно уништување и други поврзани ризици
ФАТФ- Оперативната Група за определување на дејствија за спречување перење пари и финансирање на тероризам
ЕУ- Европска Унија
ООН/ОН- Организација на Обединети Нации
РСМ- Република Северна Македонија
КЗ- Кривичен Закон
ЗСППФТ- Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам
Moneyval Комитет- Комитет на експерти за евалуација на системите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам при Советот на Европа
Советодавно тело- Совет за борба против ПП и ФТ
ПП- Перење пари
ФТ-финансирање на тероризам
СППФТ- Спречување перење пари и финансирање на тероризам
УФР- Управа за финансиско разузнавање
НБРСМ- Народна банка на Република Северна Македонија
КХВ- Комисијата за хартии од вредност на Република Северна Македонија
ЦДХВ- Централниот депозитар за хартии од вредност
УЈП- Управа за јавни приходи
АСО- Агенција за супервизија на осигурување
МАПАС- Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување
МФ- Министерството за финансии
МВР- Министерството за внатрешни работи
ФИУ- Единица за финансиско разузнавање
ДНФБП- Нефинансиски дејности и професии
СТР- Извештај за сомнителна трансакција
ОЈООКК - Основно јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција
ЦУ - Царинска управа
УФП - Управа за финансиска полиција
ЦР - Централен регистар
ДБКИ - Дирекција за безбедност на класифицирани информации
ЗКП - Закон за кривичната постапка
НВО- Граѓански организации и фондации
Санкциони листи- Листите на ЕУ, ОН и лица опфатени согласно Законот за рестриктивни мерки
АРО- Агенција за пронаоѓање на имот
МПП- меѓународна правна помош
АУОИ- Агенција за управување со одземен имот
ОМУ-оружје за масовно уништување

Брз трансфер на пари- еднократни прекугранични платежни трансакции врз основа на парични дознаки

ВОВЕД

РСМ го постави и го гради системот за СППФТ согласно меѓународните стандарди и најдобрите меѓународни практики, адекватно на утврдениот ризик.

За ефикасно управување со ризикот, ЗСППФТ дефинира обврска за спроведување НРА, која ефикасно се извршува од страна на надлежните институции. Во овој контекст подготвени се повеќе извештаи за спроведени национални проценки или стратешки анализи на начин што ги спроведуваат меѓународните стандарди на високо ниво на ефикасност. НРА од 2023 година¹ е

¹ Претходните процеси на НРА се извршени во 2016 и 2020 година, подготвените Извештаи се достапни на веб-страницата на УФР

најновиот циклус на НРА со кој истовремено се идентификуваат ризиците од ПП, ФТ, а за прв пат и заканите од финансирање на оружје за масовно уништување (пролиферација)².

Резултатот од спроведената НРА се заклучоците за претходно споменатите ризици, презентирани во посебни извештаи. Нивната цел е повеќекратна. Имено се користат за подготвување на Национална стратегија чии активности ќе влијаат на подобрување на националната регулатива, надминување на недостатоците на системот за СППФТ, дефинирање на активности кои треба да се применуваат во идентификуваните сектори со помал или поголем ризик, како и за алокација на ресурси согласно дефинираните приоритети. Дополнително, овој имаат своја употребна вредност и за субјектите за кои претставува рамка за спроведување на интерните проценки на ризик на ниво на клиент или субјект.

НРА е комплекс од активности, координирани од страна на Советодавното тело, а реализирани од работна група формирана од страна на директорот на УФР, како раководител на Советодавното тело³. Во овој процес покрај институциите вклучени во системот за СППФТ, вклучени се и претставници од приватниот сектор. Во работната група за утврдување на ризиците од ФТ вклучени се претставници на сите институции кои на директен или индиректен начин се справуваат со ризиците од тероризам и ФТ.

Во континуитет со претходните циклуси, во процесот на изготвување на НРА се користи методологијата на Светска банка за утврдување на ризиците од ППФТ⁴.

Анализирани се податоци за период од пет години, односно од 01.01.2019 до 31.12.2023 година.

Следејќи ја методологијата, во процесот на НРА беа обезбедени податоци од различни извори и тоа: извештаи за работа на институциите, официјални статистики на институциите, податоци обезбедени по барање на работните групи, специјално подготвени сеопфатни прашалници, истражувања, анализи на меѓународни тела и институции⁵, анализи на НВО секторот и др. Повеќегодишното професионално искуство, искуството во спроведувањето на НРА и водењето на други стратешки анализи на членовите на работната група, хетерогеноста во структурта на работната група, обезбедената меѓуресурска консултација и мултидисциплинарен пристап се значајни фактори кои упатуваат на реална идентификација на потенцијалниот ризик и ризични фактори, преку утврдените закани и ранливост.

РЕЗИМЕ ОД СПРОВЕДЕНАТА НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНКА НА РИЗИК ОД ФИНАНСИРАЊЕ ТЕРОРИЗАМ

² Исто така, направена е засилена анализа и посебен осврт е даден на ранливоста од неформалната економија, игрите на среќа и градежниот сектор

³ Решение под бр. 03-2/13(24) од 13.02.2024 год и Решение бр 03-2/43(24) од 28.03.2024 год е формирана работната група составена од 10 различни подгрупи за: утврдување на заканите од перење пари; ранливоста на системот за спречување перење пари и финансирање на тероризам; ризикот од даночна политика и неформалната економија; ризиците од перење пари кај банкарскиот сектор; ризиците од перење пари кај сектор на хартии од вредност; ризиците од перење пари кај осигурителниот сектор; кај небанкарскиот финансиски сектор; кај нефинансиските дејности и професии; ризиците од финансирање на тероризам и ризиците од финансирање на оружје за масовно уништување (пролиферација).

⁴ Дополнително се користат искуствата од INTERPOL и САД

⁵ Вклучително и на ЕУ, Moneyval

Тероризмот претставува сериозна закана против темелните вредности на уставниот поредок на РСМ. Земјата во борбата против тероризмот спроведува активни политики и континуирани заложби на национално и меѓународно ниво за превенција и сузбивање на оваа закана.

Изворот на закана од тероризам во РСМ потекнува од верскиот радикализам, насилниот екстремизам и хибридните закани. Како најсериозна закана, сепак се издвојуваат осудените лица за тероризам, странските терористички борци и нивните семејства (жени и деца). Лицата со ваков профил имаат мотив, способност и капацитети за вршење насилни дејствија, но и за регрутација на лица и за пропагирање радикална идеологија што може да резултира со натамошна радикализација на нови приврзаници и делување на екстремистички групи.

Радикализацијата на малолетни лица претставува безбедносен ризик за националната безбедност на РСМ, посебно имајќи ги предвид можните ризици од неуспех во процесот на нивна дерадикализација. Сето тоа влијае негативно врз личниот развој на младите лица кои на среден рок можат да доведат до нивна социјална изолација, која ќе резултира со директна аверзија кон демократското општество. На долг рок таквата состојба може да резултира со ризик од преземање на терористички акти. Адресирањето на овој предизвик, исто така е условен од текот, ефектите и неуспехот од процесите на дерадикализација, ресоцијализација и реинтеграција.

Припадниците на радикалните групации и осуденици своите активности ги преземаат и во рамки на казнено-поправните установи, што неретко резултира со конвертирање на други осуденици и нивно прифаќање на радикалната идеологија. Ваквата состојба придонесува до интензивирање на безбедносната закана од натамошно ширење на радикалната идеологија што понатаму може да доведе до насилен екстремизам и тероризам.

Дејствувањето на групите кои делуваат од позиции на насилен екстремизам е условено од општествено-политичките настани кои создаваат простор за активности на радикалните структури, како во земјата така и во регионот. Ваквите состојби и појави може да се искористат за дестабилизација на земјата и во наредниот период.

Регистрирана е поврзаност меѓу тероризмот и хибридните закани кои исто така потекнуваат од општествено – политичките состојби. Составен дел на хибридна стратегија на непријателски разузнавачки служби, насочена кон дискредитација на македонските институции и поткопување на меѓународниот углед на државата, се пласирани дезинформации / лажни вести.

Поврзаноста помеѓу организираните криминални групи со екстремистички и радикални групации се сведува на индивидуални случаи и нема утврдено системска поврзаност помеѓу организираните форми на криминал како извор на директно финансирање на активности кои се преземаат од страна на радикални, односно екстремистички групации.

Како еден од главните извори на финансиски средства на лицата инволвирани во тероризам е готовината која се обезбедува на различни начини, а како извори се утврдени и личните приходи на лицата, како и приливи на средства од лица од западно европските држави за кои не може да се утврди фамилијарна и бизнис поврзаност, или лица нивни истомисленици. Овие средства понатаму најчесто транзитираат преку финансискиот систем на РСМ кон лица од

држави во Блискиот Исток и Африка, а како официјални канали на трансфер најчесто се користи системот на давателите на услуги на парични дознаки- брз трансфер на пари, но во помала мера исто така се користи и банкарскиот систем за пренос на средства по различни основи. Утврдени се и трансакции и плаќања преку користење на интернет платформи за плаќање („Payoneer“, „Payeer“, „PayPal“, и др.) како и се позачестено користење на виртуелните валути. Во однос на трансферите преку услугата „брз трансфер на пари“ еден од главните предизвици останува и утврдувањето на идентитетот на лицата испраќачи/примачи како и нивната поврзаност и инволвираност во тероризам или ФТ.

Како резултат на недоволно развиените технички и кадровски капацитети на надлежните служби за следење на виртуелните валути не се исклучува можноста од позачестено користење на овие финансиски инструменти за целите на ФТ. Користењето на готовината и слабите капацитети на надлежните институции за негово следењето исто така останува еден од главните предизвици. Корупцијата претставува сериозна закана, а преку тивка инфилтрација во институциите на системот на групации и поединци, се зголемува влијанието на екстремистички и радикални идеологии, со што се намалува отпорноста на општеството кон заканите.

Споредбено со проценката на ризик и ранливост за периодот 2016-2018 година кога беше констатиран ризик од тероризам на ниско ниво и ризик од ФТ на ниско кон средно ниво, во проценката на ризик од ФТ за периодот 2019-2023 година, заканата од тероризам е реална и со потенцијал да се развие во евентуален терористички напад, додека пак ризикот од ФТ е на средно ниво поради традиционалниот начин на финансирање на организациските и оперативните активности во готовина, како и се позачестеното користење на радикалните и екстремистичките групи и поединци на виртуелните валути и новите технологии за финансирање на своите активности.

Заканите од тероризмот и насилниот екстремизам кон РСМ се постојани, во состојба на отворена можност и сеуште остануваат прикриени и непредвидливи. Во државата активно делуваат радикални и екстремистички групи и поединци кои „defacto“ може да се квалификуваат како „лица со висок ризик по националната безбедност на РСМ“, особено поради нивните мотиви, намери и интенции, но и способност и капацитети за терористичко делување. Имајќи ги предвид искуствата од потесното и поширокото безбедносно опкружување, националните, регионалните, но и глобалните предизвици, заканата е реална и со потенцијал да се развие во евентуален терористички напад. Готовината, како и достапноста на новите технологии и виртуелните валути до радикалните и екстремистичките групи и поединци во РСМ, го зголемува ризикот од прикриено финансирање на нивните организациски и оперативни активности. Инхерентниот ризик од злоупотреба на Непрофитните Организации за ФТ е низок кон среден.

Поради наведените околности, ризикот од ФТ се проценува на средно ниво.

I. ЗАКАНА ОД ФИНАНСИРАЊЕ ТЕРОРИЗАМ

Иако со прецизност неможе да се утврди износот на финансиски текови кои водат до финансирање на терористички активности, сепак спроведената финансиска и стратешка анализа

укажува на факти каде финансискиот систем на РСМ во најголем дел се користи за собирање и транзит на парични средства кои можат да бидат употребени за финансирање на терористички, радикални или екстремистички активности.

Готовината, како и достапноста на новите технологии и виртуелни валути до радикалните и екстремистичките групи и поединци во РСМ, го зголемува ризикот од прикриено финансирање на нивните организациски и оперативни активности. Инхерентниот ризик од злоупотреба на непрофитните организации за целите на финансирање на тероризам е низок кон среден.

Поради наведените околности, ризикот од финансирање на тероризам се проценува на средно ниво.

I.1. ПОСВЕТЕНОСТ НА РСМ ВО БОРБАТА ПРОТИВ ФИНАНСИРАЊЕТО ТЕРОРИЗАМ

Во периодот 2019-2023 година, фокусот на спречувањето на ФТ беше насочен кон преземање на активности за спроведување на финансиска анализа на странските терористички борци – повратници од боиштата во Сирија и Ирак, лица кои отслужиле казна затвор за сторено кривично дело по член 322а од КЗ како и лица подржувачи на радикални идеологии за кои истражните и разузнавачките агенции обезбедиле информации релевантни информации. Во рамки на овој период УФР спроведе финансиски анализи врз основа на добиени СТР од субјекти, доставени иницијативи од страна на МВР, Агенцијата за разузнавање, АНБ и ОЈОГОКК, како и по добиени барања од ЕФР на други држави.

Табела -Број на доставени извештаи за сомнителни трансакции, иницијативи и барања од странски Единици за финансиско разузнавање

Година	СТР	Иницијатива	Барање од ЕФР
2019	2	8	/
2020	3	8	/
2021	5	14	2
2022	5	17	2
2023	3	16	1
Вкупно	18	63	5

Од табелата може да се заклучи дека бројот на СТР од година во година бележи позитивен раст, како резултат на зголемената свест кај обврзаните субјекти за ризиците од ФТ и полесно препознавање на сомнителни трансакции и активности на своите клиенти. Истото се забележува и кај доставените иницијативи за спроведување на финансиска анализа за лица за кои постои сомнение за финансирање на терористички активности, од страна на надлежните институции за борба против тероризам.

По добивање на истите, УФР согласно своите законски надлежности, спроведе финансиска анализа при што до надлежните институции достави:

Табела - Број на доставени Известувања, Извештаи, одговори на барања и спонтани информации

Година	Известувања	Извештаи	Одговори на барања / спонтани информации
2019	5	8	/
2020	6	8	/
2021	8	14	2
2022	18	3	2
2023	6	8	6
Вкупно	43	41	10

Од табелата може да се заклучи дека за сите добиени СТР, иницијативи од надлежни државни институции како и барања од странски ЕФР, УФР отворила предмети и спровела финансиска анализа и согласно утврдените сомненија за сторено кривично дело ФТ, доставила известувања и извештаи до надлежните институции за борба против тероризам, како и одговори на барања до ЕФР на други држави. Со ова УФР и останатите компетентни институции надлежни за борба против тероризмот и неговото финансирање ја искажуваат својата посветеност и капацитетност во борбата против ФТ.

Табела-Лица предмет на финансиска анализа - физички и правни лица

Година	Физички лица		Правни лица	
	резиденти	нерезиденти	Непрофитни организации	ДОО, ДООЕЛ
2019	23	11	7	2
2020	39	2	3	1
2021	49	2	3	
2022	79	1	7	
2023	38	6	2	7
Вкупно	228	22	22	10

Од табелата може да се заклучи дека примарен фокус на анализата се физички лица резиденти, како и непрофитни организации чија дејност е хуманитарна, културна и социјална. Гледајќи по години, трендот на анализата на физички лица- резиденти за кои постои сомнение за инволвираност во финансирање на терористички активности, како и кај непрофитни организации, се зголемува од година во година, додека пак имаме намалување на трендот на спроведена

финансиска анализа кај лица- нерезиденти за кои постојат сомненија за вклученост во ФТ како и кај правни лица.

Од спроведената финансиска анализа, најголем дел од средствата, таргетираните физички лица ги обезбедувале во готовина од сопствени извори, или помогнати од членови на групата на која припаѓаат и истомисленици од странство.

Помал дел од нив се финансирале од средства во готовина стекнати со вршење на кривични дела (кражби, уцени, рекет, закани, недозволена трговија и шверц).

Дел од лицата примиле финансиски средства преку трансфери користејќи го банкарскиот систем и системот на брз трансфер на пари од лица кои во најголем дел потекнуваат од западно европските држави, како и блиско- источните држави. Дел од овие средства лицата ги трансферирале кон повици за проекти објавени од страна на хуманитарни организации во Јужна Африка и Пакистан.

Воедно, кај дел од лицата забележано е користење на интернет платформи за дигитално плаќање (PAYONEER, PAYEER, PAYPALetc) како и се позачестено користење на крипто трансакции, каде следењето на трансакциите е отежнато, пред се поради идентификувањето на крајните корисници на средствата и слабите технички и кадровски капацитети на институциите.

1.2.ЗЛОУПОТРЕБА НА НПО ЗА ЦЕЛИТЕ НА ФИНАНСИРАЊЕ ТЕРОРИЗАМ

Според Извештајот за проценка на ризикот од ФТ за НПО (2021), анализата на квалитативни и квантитативни податоци утврдува три типа на закани за НПО за целите на ФТ:

- злоупотреба на НПО за промоција на верски радикализам,
- злоупотреба на НПО за регрутирање лица и
- злоупотреба на НПО за логистичка поддршка.

Фактори на ризик кои влијаат на зголемување на можностите за злоупотреба на НПО за целите на ФТ се :

- Раководството на НПО се лица експоненти на верско радикална идеологија;
- НПО се регистрирани или се активни во региони утврдени како ризични за тероризам;
- Донации/ спонзорства трансферирани од земји со висок ризик или земји во кои има конфликти или војни.
- НПО не обезбедуваат информации за нивните активности и извршени финансиски трансакции на начин на којшто може да се верификува од институциите.

Согласно направената анализа не е утврдено ниту докажано ФТ преку НПО во Северна Македонија. Постои можност НПО чија дејност е од социјално-хуманитарен, културно-образовен и религиозен карактер да бидат инволвирани и злоупотребени за целите на ФТ во случаи кога е исполнет некој од факторите на ризик образложени погоре. Следствено 87% од НПО кои се усогласени со дефиницијата на НПО на ФАТФ имаат низок ризик, а за околу 13% еризикот низок кон среден. Во овој контекст инхерентниот ризик од ФТ за подгрупата на НПО е низок кон среден.

Инхерентниот ризик од ФТ за НПО во РСМ е низок кон среден.

I.3. МЕЃУИНСТИТУЦИОНАЛНА СОРАБОТКА ВО БОРБАТА ПРОТИВ ФИНАНСИРАЊЕТО ТЕРОРИЗАМ

Меѓуагенциската соработка во борбата против тероризмот и ФТ, врз основа на она што беше констатирано на лице место, претставува силна компонента на целокупниот систем за борба против ФТ во земјата.

Согласно утврдените закани од Националната проценка на ризик од ФТ за периодот 2016-2018 година, каде се детектирани можни закани од тероризам и ФТ од повратници од странските боишта кои се репатрирани во нашата држава (дел од нив се на отслужување на затворската казна, а дел од лицата се на слобода отслужувајќи ја затворската казна), Секторот за борба против тероризам при МВР ги насочува своите активности кон утврдувања на потенцијални закани и можни активности во делот на ФТ. Воедно, согласно утврдената проценка на ризик од злоупотреба на НПО секторот за ФТ, исто така од страна на Секторот се вршат превентивни проверки и финансиски анализи за начинот на нивно финансирање и користење на средствата спротивно во согласност со нивната основна дејност. Секторот во рамки на своето постапување и размена на информации со меѓународни партнери и офицерите за врска има прибрано одредени сознанија за лица македонски државјани кои живеат во рамки на Западно Европските земји, а се инволвирани во извршување на кривични дела од областа на тероризмот. Од страна на Секторот преземени се мерки и активности утврдени согласно интерното Упатство, при што се отворени предистражни постапки во насока на прибирање на дополнителни податоци и информации за сторени кривични дела од областа на тероризмот, вклучувајќи и ФТ. Во рамки на спроведување на предистражните постапки, Секторот разменува информации со партнерски служби од други држави во насока на прибирање на информации за кривични дела од областа на тероризмот. По спроведените предистражни дејствија, согласно Законот за кривична постапка, Секторот го известил надлежниот јавено обвинител, за што се покренати вкупно 5 истраги за кривични дела од областа на тероризмот.

МВР приведе трочлена терористичка група составена од повратници, лица кои претходно биле осудени за сторено кривично дело „Учество во странска војска, полиција паравоени или параполициски формации“ од чл. 322-а од КЗ и издржале казна затвор. Приведената група делувала на територијата на РСМ, со што со нејзиното приведување бил навремено спречен можен терористички чин и во РСМ.

Во август 2020 година, била поднесена кривична пријава против три лица, од кои едно лице како организатор, за сторени кривични дела „терористичка организација“ и „тероризам“, додека против другите двајца членови за „терористичка организација“ и „тероризам“.

Во декември со кривична пријава за сторено кривично дело „терористичка организација“ се пријавени уште осум лица – членови на оваа група, за кои е утврдена поврзаност со трите лица - членови кои претходно се кривично пријавени.

Во терористичката група утврдени се две келии од Скопје и Куманово.

Врз основа на наредба за претрес издадена од страна на надлежен судија на претходна постапка од Основен кривичен суд Скопје, извршени биле претреси на осум различни локации. При

претресите биле пронајдени и заплени следните предмети: два рачно направени појаси наполнети со експлозив и метални кугли, монтирани на картонска основа со две запалки од рачни гранати за активирање на појасите, две направи со жици, две радиостаници и други експлозивни уреди.

Вкупно 10 лица од наведените две приведени групи се правосилно осудени на различни затворски казни, додека едно лице е ослободено од обвинение.

Институционален одговор во однос на СТБ

Во временскиот период од 2019 до 2022 година за кривично дело 322-а од КЗ на РСМ, односно „Учество во странска војска, полиција, паравоена или параполициска формација“ поднесени се кривични пријави против пет лица од кои за четири лица. Донесени се правосилни судски пресуди, а за едно лице постапката е во тек.

Во 2022 година добиени се 2 известувања од МВР - Сектор за борба против тероризам за вкупно 5 физички лица, од страна на Обвинителството и правосудната полиција се преземаат истражни дејствија и активности и по оформените предмети сеуште се постапува.

Во 2023 година доставено е едно известување од МВР- Сектор за борба против тероризам за 4 физички лица во поглед на активности насочени како на дејствија на ФТ, така и во поглед на дејствија за други кривични дела, по кое известување е оформен предмет во Обвинителството, во рамките на кој во тек е преземање на истражни дејствија.

Во 2023 година до Обвинителството е доставено известување од страна на МВР Единица за финансиски истраги, сочинето врз основа на Извештај од УФР поради постоење на сомнителни трансакции за кои постоело сомнение дека претставуваат дејствија на кривично дело ФТ, за кои во тек е преземање на дејствија на меѓународна правна помош од страна на Обвинителството.

I.4.ЕФЕКТИВНОСТ НА МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА

РСМ обезбедува широк опсег на меѓународна правна помош врз основа на различни правни аранжмани и меѓународни инструменти, кои вклучуваат конвенции на ОН, Советот на Европа, договори, ад хок договори, билатерални аранжмани за МПП, а исто така и врз основа на реципроцитет. Постои широка националната правна рамка за иницирање и остварување на меѓународна соработка во кривичната материја. Меѓународната кривично – правна помош се врши според одредбите на Законот за меѓународна соработка во кривичната материја. Во периодот 2019-2023 година не се евидентирани барања од друга држава ниту се испратени барања за меѓународна правна помош кон друга држава во рамки на отворена истрага за ФТ. Подетална анализа е опфатена во делот Ранливост на Националниот систем за спречување на перење пари, (под точката - Ефикасност на меѓународната соработка).

Во рамки на ОСОСК е воспоставена меѓусекторска криминалистичка обработка во која активно партиципира и Секторот за меѓународна полициска соработка со што од нивна страна преку ОНЦБ – ИНТЕРПОЛ Скопје како дел од СМПС на дневна основа се дава поддршка во активностите кои се

превземаат од страна на СБПТНЕР, заради обезбедување на податоци и информации за лица инволвирани во подготовка и извршување на кривични дела од областа на тероризмот. Покрај соработката со интерпол СБПТНЕР партиципира во аналитичките работни проекти AFW CT/FP Travelers/Foreign fighters, AWF/CT Hydra и AWF/CT Check the web на ЕВРОПОЛ.

Преку воспоставената платформа СИЕНА, се врши размена на информации од областа на тероризам, на оперативно ниво, што резултира со идентификување на лица македонски државјани кои се опфатени во криминалистички истражувања во западноевропските земји за кривично дело ФТ како и други кривични дела од областа на тероризмот при што реализирани е и оперативен работен состанок, помеѓу претставници на Секторот за борба против тероризам насилен екстремизам радикализам и претставници на федералниот оддел за правда и полиција на Швајцарија. Целта на состанокот е да се идентификува група лица македонски државјани со регулиран престој во Швајцарија, кои се сконцентрирани околу истакнати личности во поглед на исламскиот радикализам/екстремизам, а за кои постои сомневање дека се инволвирани во извршување на кривични дела од областа на тероризмот пред се ФТ. Како резултат на оваа соработка од страна на федералниот оддел за правда и полиција на Швајцарија сме известени дека од нивна страна на 21.09.2022 лицето е приведен извршен е претрес во неговиот дом заради инволвираност во извршување на кривични дела од областа на тероризмот (финансирање на тероризам).

I.5.АЛТЕРНАТИВНИ МЕРКИ ШТО СЕ КОРИСТАТ КОГА НЕ Е ВОЗМОЖНО ОСУДУВАЊЕ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ ТЕРОРИЗАМ

Властите на РСМ се во позиција да применат алтернативни мерки наместо судски постапки во однос на ФТ. Од аспект на законодавството, постојат неколку такви мерки - протерување на странци (Закон за странци, член 2), наметнување ограничувања за патување (Закон за странци, член 153) и наведување во листа во согласност со Резолуцијата 1373 на Советот за безбедност на Обединетите Нации.

На граѓаните на РСМ може да им се наметнат забрани за патување (да не можат да патуваат во странство), а на странски државјани може им се одбие дозвола за влез во РСМ. Овие мерки беа применети во голем број случаи. Од досегашната практика, евидентирани се ситуации кога на резиденти не им било дозволено да ја напуштат земјата, под сомнение дека имаат за цел да им се приклучат на странски воени или паравоени сили или да поминуваат низ воена обука. Со оглед на бројот на странски терористички борци од државата, правилното спроведување на оваа мерка е од особена важност и ефикасност, покажувајќи на тој начин високо ниво на свест од страна на надлежните органи.

Слично на тоа, одбивањето влез во земјата на некои поединци кои беа осомничени за промовирање верски радикализам и потенцијално ФТ, е мерка која исто така била применета и на тој начин е демонстрирана способноста на надлежните институции правилно да ја спроведат ваквата мерка. Во овој контекст од особена важност е да се истакне меѓуинституционалната соработка која функционира на високо ниво. Еден случај на странско лице кое покренало лажни

аларми за закана од тероризам, исто така, покажува дека надлежните институции веднаш се ангажираат со нивните странски колеги за примена на соодветна алтернативна мерка (во овој случај е извршено протерување на странец во соработка со полицијата на странската држава).

Сите горенаведени случаи се внесени во судскиот регистар на РСМ и овие информации се доставени до сите единици на граничната полиција.

Севкупно земено, координацијата, соработката и зачестеноста на примена на гореспоменатите мерки претставуваат една од силните страни на системот на РСМ за спречување на тероризмот и на активностите поврзани со ФТ, кога нема доволно докази за да се спроведува кривично гонење.

Понатаму, сомнежот за ФТ бил клучен фактор за вклучување на неколку лица во националната листа на терористи, во согласност со Резолуцијата 1373 на Советот за безбедност на Обединетите Нации. Поконкретно, од петнаесет лица кои биле наведени во септември 2022 година, две од нив биле ставени на листата делумно поради конкретни сомневања поврзани со ФТ. Иако овие сомнежи биле недоволни за покренување обвинение по основ ФТ, надлежните институции го искористиле овој алтернативен начин за да го попречат потенцијалното делување за ФТ кај овие лица.

I.6.ПРАВНИ ЛИЦА ВО ФУНКЦИЈА НА ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Според модус операнди на начинот на финансирање и следење на финансиските текови, таргетираните лица не користат официјално правни лица како паравани за прикривање на финансиските текови. Во анализираниот период, утврдено е дека дел од таргетираните лица предмет на финансиската анализа имаат основано непрофитни организации чија дејност е хуманитарна, религиска, социјална, културна и образовна и кои организации ги користат за прибирање на финансиски средства по основ на донации или по основ на проекти.

Средствата понатаму се користат за купување на недвижен имот (примерот со селефистичката организација која собирала парични средства по основ на донации и кои средства понатаму биле употребени за купување на недвижен имот – објект каде лицата ќе ги извршуваат своите обреди), се повлекуваат во готовина од страна на овластеното лице на организацијата или пак се трансферираат кон хуманитарни организации во земјите од Азискиот континент (Непал, Пакистан и др.). Овие средства може да бидат наменети и за финансирање на радикални и екстремистички структури. Оваа анализа е темелена на база на СТР и водени истраги за тероризам и ФТ.

Иако со претходната проценка на ризик од ФТ спроведена за периодот 2016-2018 не било утврдено сомнение за инволвираност на правни лица во финансирање на терористички активности, сепак истражните и правосудните органи го препознаваат ризикот во кој правни лица би можеле да бидат вклучени вомагање и финансирање на терористички активности.

За тоа говорат и иницијативите доставени до УФР во периодот 2019 и 2020 година како и 2023 година од страна на ОЈО ГОКК, МВР, АНБ и ЦУ. Според правната форма, седум правни лица се друштва со ограничена одговорност основани од едно лице (ДООЕЛ), додека пак едно правно лице е јавно трговско друштво (ЈТД), а три се Друштва со ограничена одговорност основани од

повеќе лица. Според дејноста, дел од правните лица имале различна дејност (Производство на фармацевтски препарати, Патнички копнен сообраќај и Дејности во врска со советувањето). Според сопственичката структура, сите правни лица имале едноставна сопственичка структура, основани од едно лице, каде двајца од вистинските сопственици се резиденти, додека пак само еден вистински сопственик е нерезидент. По спроведената анализа УФР достави известувања до институциите од каде се добиени иницијативите.

Дополнително, дел од СТР доставени од банките се со сомнение за злоупотреба на средства од непрофитни организации и фондации. Според дејноста, овие организации извршуваат активности првенствено од хуманитарен карактер, но идентификувани се и организации чија дејност е од едукативен/образовен, културолошки и социјален. Според сомнението, организациите добивале парични средства по основ на донации и реализација на проекти од физички лица, но и од фондации од различни држави. Според финансиската анализа, целта и намената на средствата не била во согласност со проектната документација за кои средствата биле собирани.

II. РАНЛИВОСТ ВО ФИНАНСИРАЊЕТО НА ТЕРОРИЗМОТ

Концептот на ранливост, како што се користи во проценката на ризикот од ФТ, ги опфаќа оние работи што може да се искористат од заканите (во оваа проценка, терористичките актери) или кои можат да ги поддржат или олеснат нивните активности. Недоразбирањето на слабостите во финансирањето на тероризмот, криптовалути, финансискиот и технолошкиот екосистем резултираат со креирање и спроведување на неефикасна политика. Овој дел од проценката ќе се фокусира на можностите кои можат да се користат или злоупотребуваат од терористички актери за финансирање на своите организациски и оперативни активности.

II.1. ПРАВНА УСОГЛАСЕНОСТ

Автономното дело ФТ во Кривичниот законик (член 394-в од КЗ) е надградено, иако остануваат одредени недостатоци кои треба да се отстранат. Со делото ФТ не се опфатени сите дела кои претставуваат кривично дело во рамките на Договорите наведени во анексот на Конвенцијата за ФТ и дефинирани според нив. Постојат одредени сериозни недостатоци кои се состојат, првенствено, во неуспехот да се регулира стекнувањето на средства и финансирањето на индивидуален терорист за било која цел. Исто така, дефиницијата за средства не вклучува „економски ресурси“, додека некои специфични аспекти на делото ФТ, како што е финансирањето на патувањата на поединци за терористички цели, не се опфатени. Во однос на правните лица, сè уште се на сила сериозни ограничувања на одговорноста за ФТ и системот на санкции не обезбедува соодветна пропорционалност и разубедување преку достапните казни. Како што е наведено погоре во овој извештајот, отворени се неколку истраги и донесени пресуди за кривичните дела терористичка организација, но не се донесени пресуди за ФТ.

Финансиските истраги се дел од истрагите насочени кон дела поврзани со тероризам. Практиката покажа дека овие паралелни финансиски истраги траат подолго и се посложени од оние кои се насочени кон тероризам. Иако резултатите од голем број такви истраги (во повеќето случаи предистражни постапки) допрва треба да се видат, може да се заклучи дека надлежните органи добро ги разбираат дејствијата што треба да се спроведат во истрагите поврзани со ФТ. Додека на човечките ресурси им е потребно засилување, постојат алатки и механизми за да се идентификуваат специфичните улоги кои ги играат финансиери на тероризам. Досега, еден предмет на ФТ (против две лица) бил предмет на отворена истрага. Пресудата е добиена за кривично дело „финансирање учество во странска војска или паравоени сили“. Според ова едно кривично гонење/осудување не соодветствува целосно со профилот на ризик на земјата и со опкружувањето за закани.

Во поглед на имплементација на меѓународните финансиски рестриктивни мерки, постојат неколку технички аспекти кои, најважно, обезбедуваат итна законска имплементација на обврските за санкции за ФТ усвоени од ОН и можат да овозможат „замрзнување“ без одлагање подолго од 24 часа. Сепак, постојат умерени недостатоци во однос на неколку клучни критериуми. Не се обврзани сите физички и правни лица да замрзнуваат имот. Не постојат официјални домашни процедури во врска со почитувањето на процедурите на ОН. Нема основа да се дозволат барања за ослободување од вонредни трошоци, а процедурите за информирање на определените лица за нивниот статус и права зависат од интерните политики на субјектите.

Во досегашната практика, надлежните институции не предложиле ниту направиле никакви назначувања во согласност со Резолуцијата 1267 на Советот за Безбедност, односно не се поднесени барања до други земји или предложени во ОН во согласност со Резолуцијата 1373. На 19 септември 2022 година, 15 лица резиденти (од кои 2 поради сомневање за ФТ) се назначени на национално ниво во согласност со Резолуцијата 1373 на Советот за безбедност на ОН.

Алатка за автоматско известување до финансиските и нефинансиските институции поврзана со Консолидирана листа на УФР на нејзината „Ограничена веб-локација“ е генерално добро користена и корисна за брзо информирање на обврзаните субјекти за промените на консолидираната листа на определени лица кон кои се изречени финансиски мерки, што е важно за практични цели на имплементација.

Меѓународните рестриктивни мерки за давателите на услуги за виртуелни средства се применливи бидејќи истите се регулирани како обврзани субјекти кои треба да ги применуваат одредбите од ЗСППФТ. ЗСППФТ ги дефинира поимите „виртуелни средства“, „даватели на услуги на виртуелни средства“, „криптомат“, како и „услуги или активности поврзани со виртуелни средства“. Овие субјекти започнуваат да ги применуваат мерките кога ЗСППФТ стапува во сила (на 07.07. 2022 година). Според член 199 од ЗСППФТ, давателите на услуги за виртуелни средства ќе треба да се усогласат со мерките за СППФТ наведени во новиот ЗСППФТ во период од 9 месеци од неговото усвојување (во април, 2023 година).⁶

⁶ До моментот на пишување на извештајот за проценката, подзаконските акти не се усвоени. Истите се во постапка на донесување и усогласување со Секретаријат за Законодавство. Но, тоа не ги спречува Давателите на услуги за виртуелни валути да доставуваат податоци за сомнителни трансакции до УФР.

Членот 51 од ЗСППФТ ги регулира обврските на давателите на услуги поврзани со виртуелни средства што се должни да ги преземат при реализација на трансакција поврзана со виртуелни средства во против вредност од 1.000 евра или повеќе во денарска противвредност. Не постои режим на лиценцирање за даватели на услуги за виртуелни средства. ЗСППФТ, во член 8 предвидува дека УФР треба да води Регистар на даватели на услуги поврзани со виртуелни средства во електронски облик, кој ќе биде објавен на неговата веб-страница, а давателите на услуги за виртуелни средства да ја информираат пост фактум УФР дека вршат работи пропишани со овој закон во рок од 30 дена од денот на упис во Централниот регистар на РСМ. Законската регулатива (член 153 став 1 од ЗСППФТ) бара само лиценцираните субјекти да ги преземат неопходните законски или регулаторни мерки за да ги спречат терористичките актери или нивните соработници да поседуваат или да бидат вистински сопственик на значителен или контролен интерес, или на управувачка функција. Сепак, не постои барање да се преземат активности за да се идентификуваат физички или правни лица кои вршат дејност како даватели на услуги за виртуелни средства без потребната лиценца или регистрација и да се применат соодветни санкции за нив.

УФР, исто така, издаде Упатство за спроведување на проценка на ризикот за ПП и ФТ што пропишува сите субјекти да ја земат предвид употребата на новите технологии како канали за дистрибуција, вклучувањето на трети страни или посредници што се користат во каналите на дистрибуција, зачестеноста на користење на нови технологии, можноста за анонимност. Дополнително, при проценка на факторите на ризик кои произлегуваат од производите и услугите, се покрива и употребата на производи кои обезбедуваат анонимност и псевдо-анонимност (виртуелните валути).

II.2.ОПСЕРВАЦИЈА НА ПАРИЧНИТЕ ТЕКОВИ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИСТИЧКИ АКТИВНОСТИ И УТВРДЕНИ СЛАБОСТИ

Најчесто користен канал за циркулација на парични средства за кои постои сомнение дека се финансираат терористички активности, останува брзиот трансфер на пари преку каналите на WesternUnion, MoneyGram, Ria и Raеа.

Сепак, од финансиската анализа забележано е користење и на банкарските институции преку зачестени плаќања со кредитни картички преку интернет платформите за плаќање како што се (Payoneer, Payeer, PayPal, и др.), плаќање на профили на социјалната мрежа FACEBOOK како и други интернет веб сајтови, како и реализирани плаќања кон платформите за крипто трансакциите на BINANCE.

II.3.ДАВАТЕЛИ НА УСЛУГИ БРЗ ТРАНСФЕР НА ПАРИ

Како што беше забележано во минатите проценки на ризик од ФТ, регистрираните платежни институции - даватели на услуги брз трансфер на пари, играат интегрална улога во финансискиот екосистемот како небанкарската финансиска институција, обезбедувајќи ги потребните финансиски услуги на населението и олеснувајќи реализирање на трансфери на парични средства

за легитимни и нелегитимни цели низ целиот свет вклучувајќи го и финансискиот екосистем во РСМ.

Согласно статистичките податоци од НБРСМ, регистрирани се 8 платежни институции - даватели на услугата брз трансфер на пари (4 трговски друштва и 4 банки) и 249 агенти.

Според досегашните проценки, овие платежни институции беа, се во моментот и ќе продолжат да бидат ранливи на ФТ поради неколку причини. Нивниот глобален досег, нивната улога како единствен давател на финансиски услуги во некои јурисдикции, заедно со слабостите во спроведувањето и надзорот за барањата за СППФТ во некои странски јурисдикции и нивните помалку строги барања од другите финансиски институции како што се банките ги прават атрактивна опција за ФТ. Овие слабости се препознаени и во РСМ, земајќи ги во предвид минималниот број на препознаени сомнителни трансакции од страна на давателите на услуги брз трансфер на пари и доставени СТР до УФР. Според статистичките податоци, само 3 СТР од платежните институции се доставени во периодот на анализа за проценката.

Според утврдените закани од тероризам, идентификуваните актери ја користеле оваа услуга во делот на прибирање на финансиски средства испратени од физички лица претежно од Западно – Европските држави (лица за кои не може да се потврди фамилијарна или деловна поврзаност или пак нивни истомисленици). Со оглед на тоа што овој систем исклучително се користи за движење на средства, истиот не се користи во фазата на користење на средствата од причина што средствата се повлекуваат во готовина, при што постои можност средствата понатаму да бидат користени за финансирање на терористички активности.

Генерално, регистрираните даватели на услуги брз трансфер на пари имаат значителен глобален отпечаток што може да го надмине дофатот на повеќето традиционални банкарски институции. Овие ентитети генерално имаат развиено свои интерни контроли и програми за усогласеност во согласност со ризикот од јурисдикциите во кои работат. Сепак, помалите агенти, можат да се соочат со повисок ризик од ФТ поради ниската свест за ризикот поради необученоста, послаби програми за СППФТ, послаб надзор како и помалку ресурси за следење сомнителни активности од страна на истите.

Согласно статистичките податоци добиени од платежните институции и банки и согласно статистичките податоци од извештаите за индексот на тероризам објавени од Институтот за економија и мир, утврдени се трансакции (приливи/одливи во ЕУР) од физички лица-резиденти кон 10-те држави со највисок индекс на закани од тероризам.

Табела на трансакции (приливи/одливи во ЕУР) од физички лица-резиденти кон 10-те држави ризични за тероризам, утврдени од Институтот за економија и мир

реден број	држава	2019		2020		2021		2022		2023	
		приливи	одливи	приливи	одливи	приливи	одливи	приливи	одливи	приливи	одливи
1	Буркина Фасо	16065	750	2789	2932	1352	25157	5572	3165	665	2195
2	Мали	32065	1702	23638	1563	24263	18850	20704	7578	36934	13785
3	Пакистан	2740	10715	2956	141935	4876	169215	1366	23348	3113	52922

4	Сирија	541	/	1146	/	7026	/	1714	/	/	
5	Авганистан	26254	4994	19455	5475	54274	5307	4666	43912	/	48405
6	Сомалија	/	/	/	/	/	/	/	/	50	/
7	Нигерија	70123	115766	4426	17711	3049	32990	1665	39515	2159	86243
8	Мјанмар	/	3108	/	/	/	1221	/	105	/	/
9	Нигер	6033	8426	9764	3150	2880	986	42438	2213	18980	5170
10	Ирак	33701	5024	121752	8816	69801	18899	47349	6738	28415	6609
11	Јемен	/	/	680	119	/	1074	/	50	50	486

Базирајќи се на статистичките податоци за малиот број на СТР од овој сектор, ризикот за негова употреба/злоупотреба за финансирање на терористички активности се зголемува и станува релативно висок.

II.4. БАНКАРСКИ ИНСТИТУЦИИ

Банките се клучни учесници во глобалниот финансиски систем. Македонските банки конкретно го олеснуваат поголемиот дел од трансакциите кои се обработуваат секојдневно преку глобалниот финансиски систем. Сите банки имаат соодветни програми за СППФТ кои се во согласност со проценетиот ризик како и со правни акти и препораки од други регулаторни тела кои имаат надлежност во борбата против перењето пари и ФТ. Воедно, банките одржуваат софистицирани практики за ублажување и следење на ризикот. Огромниот број на трансакции што течат низ глобалниот банкарски систем е предизвик за банките да ги идентификуваат трансакциите поврзани со ФТ, посебно имајќи предвид дека со истите се пренесуваат мали износи, што значи дека инхерентниот ризик од изложеноста на македонските банки на недозволен активности е среден кон висок.

Поради карактерот и природата на активноста за која трансакциите се наменти, а со тоа и општите или ограничените информации за природата или целта на трансакциите, банките исто како и платежните институции се соочуваат со зголемена изложеност на ризици од ФТ.

Земајќи ги во предвид статистичките податоци за бројот на доставени СТР од страна на банките, споредбено со останатите субјекти, банките предничат со доставени вкупно 15 СТР со сомнение за ФТ базирани на индикатори за препознавање на сомнителни трансакции поврзани со ФТ и непрофитни организации. Во најголем дел, предмет на СТР биле физички лица, но и непрофитни организации и фондации чиј извор на финансирање и начин на користење на средствата предизвикувале сомнение. За сите доставени извештаи, спроведени се финансиски анализи и истите се проследени до истражните органи со цел понатамошна оперативно-криминалистичка истрага и собирање на докази за финансирање на тероризам. Притоа, повратни информации за исходот од СТР се доставени до банките во насока на нивно информирање и преземање на понатамошни активности.

Во табелата подолу е направена споредба меѓу трансакциите и статистичките податоци за стокова размена. Статистичките податоци за трансакции (приливи/одливи) од физички лица и правни лица-резиденти кон 10-те држави со највисок индекс на закани од тероризам се обезбедени од банките, а листата на држави со највисок индекс на закани од тероризам се преземени од Институтот за економија и мир. Според табелата може да се забележи значително отстапување во плаќањата и стоквата размена, со што се зголемува ризикот дел од овие трансакции да бидат користени за финансирање на терористички активности.

Табела на трансакции (приливи/одливи) од физички лица и правни лица-резиденти кон 10-те држави утврдени од Институтот за економија и мир

Стоковна размена по земји, кумулативни податоци и плаќања (Во ЕУР)										
	извоз					увоз				
	2023	2022	2021	2020	2019	2023	2022	2021	2020	2019
AF Авганистан	100000	70000	20000	10000	30000	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Плаќања			23833	19045	434986					
BF Буркина Фасо	-	-	-	40000	10000	10000	0,00	0,00	0,00	0,00
Плаќања	15223	189	1281	73294	37478	4122	30260	7382	4000	/
IQ Ирак	4100000	3630000	2880000	3070000	4960000	0,00	-	-	960000	210000
Плаќања	4059813	1124295	1106957	1511345	1506624	5468251	152019	22140	1000	34705
ML Мали	-	10000	-	10000	-	10000	0,00	-	0,00	50000
Плаќања	70409	131050	204760	355331	263011	861	/	100	/	/
MM Мајнмар (Бурма)	-	-	-	10000	-	5150000	3870000	1870000	1430000	1340000
Плаќања	/	5667	4354	73398	26000	44813	100000	60813	25871	/
NE Нигер	0,00	10000	10000	10000	0,00	30000	0,00	0,00	1000	0,00
Плаќања	/	/	23594	12307	3500	3170	/	/	/	/
NG Нигерија	1260000	2630000	70000	0,00	9390000	210000	160000	520000	90000	190000
Плаќања	6867968	531379	2281659	67975	760760	118377	43631	6290	1857	131164
PK Пакистан	80000	520000	880000	340000	70000	6040000	5390000	4400000	2690000	4340000
Плаќања	54756	52144	108633	90359	50648	1317023	1195564	1793877	1202551	1952565
SO Сомалија	-	-	10000	20000	-	0,00	0,00	40000	-	-

Плаќање	3679	/	542	742		/	1261	200	/	/
SY Сирија	20000	10000	20000	70000	30000	40000	40000	10000	30000	70000
Плаќање	/	/	/	/	/	/	/	/	/	14031
YE Јемен	110000	90000	120000	20000	180000	-	0,00	-	-	-
Плаќања	305241	295099	60073	26333	42590	/	5942	/	/	/

II.5.ГОТОВИНА

Готовината, продолжува да биде средство за терористите кои собираат, преместуваат и користат средства, особено кога пренесуваат средства преку границите. Додека користењето на готовина е побавно, пообемно и помалку ефикасно од другите механизми за движење на средства, анонимноста, ликвидноста и недостатокот на електронски отпечаток значат дека трагата на пари заснована на готовина е потешка за следење и го избегнува прегледот што доаѓа со трансакции извршени преку регулирана финансиска институција.

Како што е наведено и во претходните проценки на ризик, таргетираните лица во РСМ (странски терористички борци, радикални групи и поединци), покрај останатите извори на средства сè уште користат готовина за да финансираат активности или на друг начин да ја поддржат организацијата. Членовите на терористичката група која беше инспирирана да изврши терористички напад во РСМ во 2020 година покрај средства добиени преку платежните институции и банки, во голем дел користеле готовина за купување оружје и материјали за правење импровизирани експлозивни направи и набавка на лесно оружје.

Овој тренд на користење на готовина се очекува да биде користен и во иднина од причина што како е наведено и погоре, неговата анонимност, економијата заснована на готовина, култура и традиција како и тешкотијата за следење на трагата при движење и користење.

II.6.ВЛИЈАНИЕ НА ВИРТУЕЛНИТЕ ВАЛУТИ И НОВИ ТЕХНОЛОГИИ ВРЗ ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Појавата на дигитална технологија предизвика промени не само во комуникацијата, туку и во глобалниот финансиски систем. Иновациите во финансиските технологии, производи и услуги нудат значителни економски можности. Примарната цел е да се промовира развојот и финансиската вклученост, овозможувајќи поголема ефикасност и брзина во прекуграничниот трансфер на вредности и подобрување на безбедноста за сите клиенти. Сепак, терористичките актери се технолошки неутрални и приспособливи. Со брзата технолошка еволуција, терористичките актери користат финансиски услуги олеснети од новите технологии кои не се зависни и контролирани од која било банка или централна власт што би можела да управува со нивната преносливост. Придобивките од овие технологии вклучуваат брзина, ефикасност и позитивно корисничко искуство и заедно со новите производи и услуги го олеснуваат животот на

обичните клиенти, но истовремено го намалуваат ризикот со кој се соочуваат финансиерите на тероризмот кога финансираат оперативни и организациски активности.

Овој извештај ги користи термините виртуелни средства и давател на услуги поврзани со виртуелни средства, термини кои се експлицитно содржани во ЗСППФТ, и истите се усогласени со терминологијата дефинирана од ФАТФ. Виртуелните средства, како што се користат во овој извештај, вклучуваат дигитални средства што не се администрирани од суверена држава (како што се конвертибилни виртуелни валути (CVC), биткоин и стабилни коини). Заради конзистентност, оваа терминологија се користи и во примери на случаи, но ова е наменето само да го олесни разбирањето на финансиски ризик и не менува никакви постоечки законски обврски.

II.6.1. ЕКОСИСТЕМ НА ВИРТУЕЛНИ ВАЛУТИ И НОВИ ТЕХНОЛОГИИ, НИВНА ИНКЛУЗИВНОСТ И РЕГУЛАЦИЈА

Виртуелните валути се децентрализирани виртуелни дигитални пари, што им овозможува на поединци, вклучително и терористички актери, да префрлаат средства анонимно и псевдоанонимно. На светско ниво, криптовалутите и иновациите во финансиските технологии се користат од терористичките актери (терористички организации и терористи-индивидуалци) за:

- а) Финансирање на организациски и оперативни активности,
- б) Криминални активности како извор на средства и
- в) Создавање на продукти и други напредни употреби (Токени, ваучери, понзи шеми).

За финансирање на организациските активности, социјалните медиуми, каналите за комуникација Твитер и Телеграм, платформите за групно финансирање и криптовалутите, како што се Биткоин и Монеро, се истакнати како алатки за собирање и движење на средства. Некои од најбогатите терористички организации во светот, како што се ИСИС, Ал-Каида, Хамас и Хезболах, ја користат крипто инфраструктура за собирање, чување, трансферирање и употреба на средства.

За финансирање на оперативните активности, терористичките актери ги користеле криптовалутите, даватели на интернет платежни услуги како што се PayPal и PayPal, онлајн трговци и пазари како што се eBay, Amazon и Darknet, како и социјалните медиуми.

Воедно евидентирани се случаи каде терористичките актери и нивните поддржувачи продавале крипто ваучери за финансирање на организациски активности на ИСИС и Ал – Каида, изработувале токени од чија продажба собирале финансиски средства, додека евидентиран е случај каде терорист – индивидуалец преку вложување во понзи шеми за крипто валути, обезбедувал парични средства за финансирање на оперативните активности за реализација на терористички напад.

Стабилните виртуелни коини се подмножество на виртуелни валути чија вредност е поврзана со традиционалните средства, обично фиат валути издадени од национална влада како што се американскиот долар или златото за да се одржи стабилна цена. Терористичките актери можат да ги искористат стабилните пари при ПП за да претворат фиат во криптовалута или обратно и за

чување на вредноста во даден период. Иако сè уште не се евидентирани податоци за употребата на стабилни пари од терористички актери, ризикот кога и како терористите актери можат да ги користат треба да биде нагласен.

Терористичките актери можат да користат **крипто-мати** за да конвертираат готовина во криптовалута или обратно. Иако постојат ограничувањата за користење на крипто-мати, како што се високи такси, лимити на трансакции, достапност и безбедност. Сепак, тие може да се користат како алатка за терористичките актери да ги избегнат стандардите за СППФТ и да ги претворат готовината во крипто или обратно со користење на лажни документи при креирање виртуелни паричници.

Недомаќинетите паричници им овозможуваат на корисниците да инсталираат лични паричници на нивните мобилни телефони или други уреди, за да го складираат виртуелните валути што може да биде целосно офлајн. Упатството на ФАТФ ги смета трансакциите со недوماќинети паричници како потенцијално поголем ризик и им обезбедува на давателите на услуги за виртуелни средства опции да ги третираат како такви. Недомаќинетите паричници можат да послужат како средство за терористичките актери да преместуваат средства помеѓу нецентрализираните даватели на услуги за виртуелни валути.

Peer-to-peer трансакции се трансфери помеѓу два недوماќинети паричници без одобрување од трето лице во Децентрализираните финансии (DeFi). Во овој процес, корисниците дејствуваат во нивно име. Потенцијално, терористичките актери можат да користат peer-to-peer трансакции за да преместат средства што не можат да се следат за да ги избегнат контролите за спречување на перење пари и ФТ. Исто така, терористичките актери може да користат средства од недوماќинети паричници за да набават оружје и компоненти за импровизирани експлозивни уреди (IED) директно на интернет темната мрежа (Darknet), избегнувајќи откривање од страна на истражните органи.

Децентрализираните менувачници играат суштинска улога во крипто екосистемот. Анонимноста и недостатокот на регулација на децентрализираните менувачници им овозможуваат на терористичките актери лесно да ги претворат своите фиат валути во криптовалути или обратно, или крипто во крипто, што им отежнува на истражните органи да ги следат и одземат средствата. Некои размени не ги применуваат процедурите за идентификација на клиентот за да го потврдат неговиот идентитет.

Миксерите на криптовалути, кои може да бидат централизираните миксери за чување на средствата и миксери кои не се чувари на средствата, може да бидат корисни техники на терористичките актери за да го задскријат потеклото и сопствениците на средствата бидејќи овие услуги комбинираат повеќе крипто трансакции и ги прават трансакции анонимно. За експертите, терористичките актери можат да користат миксери за финансиска приватност и анонимност и шеми за перење пари.

Платежните системи базирани на Интернет (IBPS) станаа составен дел на современите финансиски трансакции бидејќи се целосно меѓусебно поврзани со традиционалните финансиски

системи за плаќање. На пример, средствата може лесно да се преместат од банкарската сметка на овие платформи. Овие платежни системи почнаа да издаваат припејд картички на своите клиенти, овозможувајќи им пристап до светските мрежи на банкомати. Покрај тоа, платежните системи им овозможуваат на поединците брзо да испраќаат пари дигитално, овозможува купување и овозможува трансфери од peer-to-peer преку мобилни апликации за плаќање како Venmo, Cash App, PayPal, Payoneer итн. Исто така, поединците можат да складираат средства на мобилни паричници како што се Google Pay, Apple Pay, Payer, Payoneer итн. Овие платежни системи може да овозможат и деловни односи без лице в лице, што може да ги зголеми ризиците од идентификување измама или намерна употреба на неточни информации за прикривање на недозволен активности.

На светско ниво, платежните системи, како што се PayPal, Payoneer, Payer, итн., биле користени од терористички актери за пренос на електронски пари или вредност на други поединци кои исто така имаат сметки кај истиот провајдер, како и за купување опрема, облека, ножеви и компоненти за импровизирани експлозивни направи.

Темната мрежа е дел од World Wide Web кој е скриен од обичен поглед и бара посебен софтвер за пристап, овозможувајќи им на корисниците да стекнат анонимност и да го отежнат следењето. На светско ниво, терористичките актери се повеќе ја искористуваат темната мрежа за да соберат средства преку крипто донации, изнуда, па дури и активности на организиран криминал против луѓето, како што е трговијата со луѓе и органи. Традиционалните пребарувачи како што се Firefox, Google и Mozilla, не ја индексираат содржината на темната мрежа. За да добијат пристап до темната мрежа, терористичките актери користат специјален софтвер како што се The Onion Router или Invisible Internet Project. Блокирањето на сообраќајот кон веб-локациите на одредени точки на задушување долж интернет хиерархијата не функционира со шифрирани мрежи за преклопување. Оваа предност овозможува темната мрежа да биде поотпорна на надзор од владите и регулаторите.

Терористичките актери можат да користат **онлајн трговци на мало и пазари** како што се eBay, Amazon или Alibaba за набавка на оружје, муниција, компоненти за импровизирани експлозивни направи и други стоки и материјали преку банкарски или интернет системи за плаќање како PayPal, за нивните организациски и оперативни активности. Тие, исто така, ги користат овие платформи за продажба на стоки и собирање средства за поддршка на нивните активности. Анализата на случајот покажа дека осамените актери првенствено ги користат овие платформи кога спроведуваат оперативни активности за набавка на оружје или компоненти за импровизирани експлозивни направи.

Платформите за групно финансирање овозможуваат собирање на средства во мали суми од донатори, често преку Интернет. Барањето донации често под маската на добротворна активност преку каналите на социјалните медиуми и платформите за групно финансирање е една од најчестите форми на ФТ базирана на крипто донации. Терористичките актери имаат пристап до голема публика преку хоризонтална комуникација меѓу членовите и истомисленниците, како што се разговори и форуми, социјални мрежи (како што се Фејсбук, Твитер и Инстаграм) и мобилни апликации (како што се WhatsApp и Viber).

ФАТФ препознал дека некои сајтови за социјални медиуми и апликации за пораки можат да понудат шифрирани услуги за пораки за да се обезбедат разговори и документи. Терористичките актери можат да го искористат тоа за споделување финансиски податоци, информации за кампањата и инструкции за донации на нивните мрежи.

Земјите ширум светот не зборуваат со еден глас во врска со крипторегулацијата. Глобален пристап кон регулирање на крипто-средствата е идеален, но има неколку предизвици во постигнувањето на оваа цел кои директно имаат влијание врз регулативата, како што се:

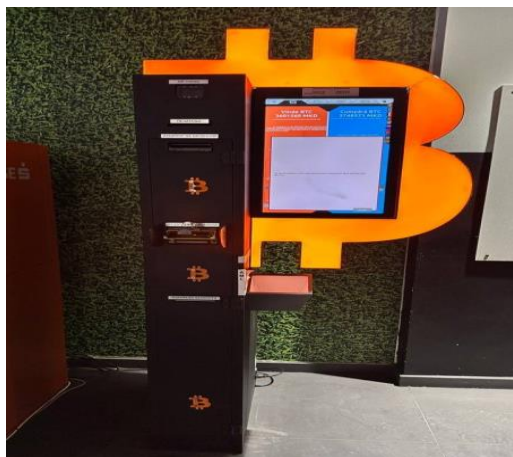
- Различни класификации и сфаќања.
- Немање стандардизирани дефиниции.
- Отсуство на способност да се бара регулаторна арбитража како последица на различен јурисдикциски надзор.
- Недостиг на човечки и ИТ капацитети.
- Национален, регионален и глобален мониторинг, надзор и спроведување.

Платформите за групно финансирање базирани на донации ги поврзуваат донаторите со собирачите на средства. Генерално, ФАТФ не признава платформи за групно финансирање според дефиницијата за финансиски институции. Тие соработуваат со своите партнери преку процесори за плаќање, или системи за трансфер на парична вредност дефинирани како финансиски институции. Врз основа на прашалникот на ФАТФ, не сите земји имаат регулирано платформи за групно финансирање во рамките на нивните режими за AML/CFT.

Според горенаведеното, инклузивноста на виртуелните валути и новите технологии, нивната нецелосна регулираност на глобално ниво, овозможува терористичките актери на анонимен и псевдоанонимен начин да ги користат за финансирање на своите организациски и оперативни активности.

Во РСМ, покрај веќе утврдените модус операнди на финансирање на активности поврзани со тероризам и радикализам од страна на таргетирани лица, забележано е се позачестено користење на дигиталното плаќање преку интернет платформите за плаќање како што се PayPal, Payoneer, Payser, итн., како и користење на виртуелните средства од нивна страна.

Од друга страна, според јавно достапните податоци на интернет, на територијата на РСМ во функција е ставен 1 (еден) крипто-мат, инсталиран од операторот ShitcoinsClub. Крипто-матот се наоѓа во Трговскиот Центар Ист Гејт Мол. На овој крипто-мат може да се купи и продаде Bitcoin, Ether, Litecoin, Dash, Tether, Tron и USD Coin. Секоја трансакција бара скенирање на документ за лична идентификација. Со оглед дека постои можност за употреба на лажни лични документи за идентификација, ризикот од употреба на овој крипто мат од страна на таргетираните лица во РСМ е голем. Дневниот лимит на трансакциите по лице изнесува 30,700.00 денари (500.00 ЕУР).

На овој начин, користејќи ги слабите и недоволно развиените капацитети на институциите за мониторирање, идентификување и потврдување на поврзаноста на овие сомнителни трансакции со финансирање на тероризам или радикализам, таргетираните лица можат да го користат овој начин на пренесување на средства во насока на финансирање терористички активности. За таа цел потребно е зајакнување на техничките ИТ капацитети на институциите кои ќе овозможат следење на овие трансакции како и спроведување на соодветни обуки за истражителите кои ги водат истрагите.

III. ПОСЛЕДИЦИ РИЗИЦИТЕ ОД ФТ

Институциите вклучени во системот за СПП/ ФТ се свесни дека ФТ претставува значаен ризик за националната и меѓународната безбедност, со последици што се рефлектираат врз економските, политичките, правните и општествените системи.

На економско ниво, ваквите активности го нарушуваат интегритетот на финансиските институции, ја поткопуваат довербата на инвеститорите и го зголемуваат ризикот од финансиска нестабилност. Политички, државите што не преземаат ефективни мерки за спречување и санкционирање на финансирање тероризам може да се соочат со меѓународна осуда, санкции и дипломатска изолација. Правните последици се манифестираат преку потребата за постојано унапредување на националната законска рамка и усогласување со меѓународните стандарди, особено препораките на ФАТФ. Недостатокот на ефективна регулатива и институционална соработка може да резултира со влошена оценка за правната и институционалната подготвеност на земјата. Од општествен аспект, овие ризици можат да доведат до ескалација на насилни дејствија, создавање чувство на несигурност и ерозија на јавната доверба во институциите.

IV. ПРЕПОРАЧАНИ МЕРКИ ЗА ЕФИКАСНО УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИЦИТЕ ОД ФТ

Имајќи ги предвид горенаведените аспекти, справувањето со ризиците од ФТ бара системски пристап, меѓуинституционална соработка и континуирана прилагодливост на регулаторната рамка во согласност со глобалните стандарди

Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам од овој закон врз основа на наодите од извештајот подготвува предлог Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам со акционен план на мерки и активности за намалување и управување со идентификуваните ризици и последици од перење пари и финансирање на тероризам, финансирање на ширење оружје за масовно уништување и други поврзани ризици. Владата на Република Северна Македонија ја донесува Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам со акциониот план на мерки и активности за период од четири години.